

Apjir/ e-ISSN: 2602-2893

Cilt: 7, Sayı: 1, 2023, ss. 124-129/ Volume: 7, Issue: 1, 2023, pp. 124-129

Journal homepage: <https://apjir.com/>

KİTAP TANITIMI/BOOK REVIEW

BAĞLANMA HÜRRİYETİ BİR GABRIEL MARCEL OKUMASI

“Bayraktar, Fulya. *Bağlanma Hürriyeti Bir Gabriel Marcel Okuması*. Ankara: Aktif Düşünce Yayıncılık, 2. Basım, 2019, 172s.”

Selma MUŞTUOĞLU

Lisansüstü Öğrencisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Tasavvuf ABD, Samsun Graduate Student, Ondokuz Mayıs University Faculty of Divinity, Department of Sufism, Samsun/Turkey

mustuselma@gmail.com

orcid.org/0000-0002-8777-6367

ror.org/028k5qw24

Öz

Bu çalışmada, Varoluş filozoflarından kabul edilen Gabriel Marcel'in 'bağlanma hürriyeti' düşüncesi üzerine yazılmış olan eserin değerlendirilmesi yapılmıştır. Eser, üç başlık şeklinde incelenmiştir. İlk başlıkta Marcel'in değinmiş olduğu temel kavramlarla konunun çerçevesi belirlenmiş, devamında 'bağlanmanın etik anlamı ve bağlanmanın açılımları' şeklinde sonlandırılmıştır. Marcel, varoluş felsefesine farklı bir bakış getirmiştir. Nitekim bu farklılık Bağlanma ile hürriyetin birbiriyle olan ilişkisi üzerine kurulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Bağlanma, Hürriyet, Sır, Gabriel Marcel, Tanrı.

FREEDOM OF ENGAGEMENT A GABRIEL MARCEL READING

Abstract

In this study, an evaluation of Gabriel Marcel's work on the idea of 'freedom of engagement', which is accepted as one of the philosophers of Existence, has been made. The work is analyzed under three headings. In the first title, the framework of the subject was determined with the basic concepts mentioned by Marcel, and then it was concluded as 'the ethical meaning of engagement and the expansions of engagement'. Marcel brought a different perspective to the philosophy of existence. As a matter of fact, this difference is based on the relationship between engagement and freedom.

Keywords: Engagement, Freedom, Secret, Gabriel Marcel, God.

Varoluş Felsefesinin tarihi seyri Sokrates'e kadar ulaşmaktadır. Bu felsefenin ortaya çıkışı ise özellikle Dünya savaşlarının sonucunda insanın psikolojik olarak boşluğa düşmesiyle oluşan bir arayışla bağlantılıdır. Varoluşçuluğun tarihi geçmişi çok eskilere dayandırılmasına rağmen bu felsefenin net bir tanımını yapmak mümkün olamamıştır. Bunun sebebi, bu alanda önem teşkil eden temel konular hakkında her bir filozofun (özgürlük, Tanrı, anlam, sorumluluk, hürriyet...gibi) o konulara yüklemiş olduğu anlam farklılıklarından kaynaklanmaktadır. Ancak her halükârda varoluşçu felsefe çatısı altında bir arada bulunmalarını sağlayan temel konu, insanın bu hayatta var olmasının anlamını bulmaya çalışmaları yatmaktadır. Varoluşçu filozofların bu denli geniş bir yelpazeye yayılmış olmaları metafizik konularda da birbirine zıt düşüncelerin ortaya atılması sonucunu doğurmuştur. Bu bakımdan bazı varoluşçuların Tanrı merkezli, bazılarının ise Tanrı'ya karşı insan merkezli bir anlam arayışı sistematiği oluşturdukları görülmektedir. Bu iki aykırı çizginin Teist kanadında Soren Kierkegard, ateist kanadında ise J.P.Sartre yer almaktadır. Bunların arasında, yazımızın konusunu teşkil eden Gabriel Marcel, yakın dönemde yaşayan teist bir varoluşçu olarak kabul edilir.

1889 yılında Paris'te dünyaya gelen, dindar varoluş felsefesinin önemli isimlerinden olan Fransız filozof Gabriel Marcel; besteci, oyun yazarı ve eleştirmendir. Marcel kendi çocukluğunu 'çöl bir evren' olarak tanımlamak ve düşünce dünyasında kendisinin Varoluşçu olarak adlandırılmasını reddetmektedir. Çünkü Marcel, eserlerinde bireyin somut yaşam tecrübeleriyle ilgilenmektedir. Ayrıca kendisi ilk Fransız fenomenolog olarak da bilinmektedir.¹

Tanıtımını yaptığımız bu eser, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Murtaza KORLAELÇİ danışmanlığında "*Bağlanma Hürriyeti Bir Gabriel Marcel Okuması*" adıyla 2004 yılında Fulya Bayraktar tarafından savunulan doktora tezinin basılmış halidir. Bu çalışmada Gabriel Marcel'in insanın hürriyeti için gerekli olan şeyin "bağlanmak" olduğu iddiasından hareketle varoluş felsefesine bakışı incelenmiştir. Fulya Bayraktar eserinde 'Gabriel Marcel hakkında' bilgilendirme yaptıktan sonra çalışmasını üç ana başlığa ayırmış ve içeriğini 'Marcel'in Felsefesinin Temel Kavramları', 'Bağlanmanın Etik Anlamı' ve 'Bağlanmanın Açılımları' ana başlıkları şeklinde belirlemiştir. Yazar, Gabriel Marcel'in eserlerinden yararlanarak görüşlerine dair değerlendirmelerde bulunmuştur.

Yazar birinci başlıkta, Marcel'in felsefi düşüncesinde önemli olan kavramlara değinmiştir. Marcel, kendi düşüncelerini ifade ederken insanın somut durumlarıyla ilgilendiğinden dolayı bu durumu "Somut Felsefe" olarak isimlendirmektedir. O, somut insan durumlarının, aşkın Varlığa ulaştıracağını düşünmektedir. Marcel bu düşüncesi ile diğer varoluşçulardan ayrılmakta ve insana yönelik yeni bir yaklaşım sergilemektedir. Çünkü

¹ Bayraktar Fulya, *Bağlanma Hürriyeti Bir Gabriel Marcel Okuması*. (Ankara: Aktif Düşünce Yayıncılık, 2. Basım, 2019) 11-19.

ona göre kişi sadece kendi tecrübesini bilebilir ve bu durum da 'başkası' ile yaşanan iletişimden mesul tutulabilir.²

Bu bölümde Marcel'in 'sahip olmak, varlık olmak, problem, sır, birincil ve ikincil refleksiyon' hakkındaki düşüncelerini ayrıntısıyla ortaya konulurken bazı kavramlar (varlık-varoluş, varoluş-bağlanma, ben-nesne ilişkisi...vb) arasında ilişkiler kurularak Marcel'in bu konuda ele aldığı temel kavramlardan hareketle düşünceleri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Marcel, seçmiş olduğu bu kavramlarla Mutlak Sen ile kişi arasındaki ilişkileri anlamlandırmak istemiştir. Çünkü ona göre bu ilişki bir 'sır'dır. Marcel'e göre sır, insana kendini açan bir Tanrı ile karşılaşması durumunda yardımcı olur. Tanrı ile karşılaşan insan ona katılır ve bu durumda ikilik ortadan kalkar. Dolayısıyla bağlanma gerçekleşmiş olur. Marcel burada sır kavramının açıklamasını yaparken kendisine yöneltilen tenkitlere cevap olarak bilimin yetersizliğini ve felsefenin amacından saptığını öne sürmüştür. Ona göre bilim 'açıkça tarif edilebilen soruları ve dolayısıyla cevapları incelerken, felsefe, kendisini bilimin yerine koyan tecrübenin verilerini parçalayarak birincil refleksiyonu kullanmış, sırlardan çok problemlere odaklanmıştır.³

Eserde Temel kavramlar aktarıldıktan sonra "Bağlanma"nın etiği üzerinde durulmuştur. Marcel'e göre bağlanmanın asıl göstergesi ahlaki bir tavır olan 'sadakat' iledir. (s.65) Sadakatte bağlanma asla kişinin kendisine karşı olmaz. Çünkü Marcel'in anlatmak istediği Ben-Sen arasındaki iletişimdir. Burada bağlanılması gereken sen'in Mutlak Sen'e yani Tanrı'ya olması gerektiği söylenmiştir. Marcel'e göre bizler nereden geldiğimizi ve nereye gideceğimizi bilmediğimiz bu anlamsızlık ve belirsizlikten kurtuluşumuz bağlanma ile mümkün olacağını söylemektedir. Nitekim bu kurtuluşu aramak bile bizim bu Varlıkla olan ünsiyetimizi işaret etmekte ve bu ünsiyette kişiyi endişe ve umutsuzluğa düşmekten kurtarmaktadır. Umut, ben'in sen'e katılma ihtimalinin olmasıdır. Böylelikle umut her daim hayatın içerisinde olan Homo Viator'un⁴ umududur.

Bağlanma'nın etiği bölümünde ele alınan kavramlar incelenirken, bu kavramlara yakın anlam taşıyan ama aralarında ince farklılıkların bulunduğu kelimelere de değinilmiştir. Örneklendirmek gerekirse itaat ve sadakat kavramı⁵ Marcel'e göre bağlanmak 'ben varım' demektir. Yani sırda dahil olmaktır. Bu bağlanma sonucunda oluşan iman Marcel için bilmek aktinden ayrılması gereken bir durumdur. Ona göre iman bir var olma durumudur. Marcel inanmak ile imanı birbirinden ayırmakta ve şu şekilde ifadelemektedir: "inanmak bir 'sen'e güvenmektir. İman ise 'Mutlak Sen'e bağlanmaktır."⁶

² Bayraktar Fulya, *age*, 21-62.

³ Bayraktar Fulya, *age*, 30-33.

⁴ Bayraktar Fulya, *age*, 69.

⁵ Bayraktar Fulya, *age*, 71-77.

⁶ Bayraktar Fulya, *age*, 79.

Her ne kadar genelde bağlanma gerçekleştiğinde hürriyetin ortadan kalkacağına dair bir algı oluşmuş olsa da Marcel'in bağlanmaya yüklediği anlam bu durumu ortadan kaldırmaktadır. Yazar bu mevzuyu eserde kafa karışıklığına sebep olmaksızın izah etmiştir. Hürriyet kavramına farklı yaklaşımları da ele alan yazar, bu yöntemle Marcel'in anlatmak istediği hürriyetin diğer filozoflar arasındaki farkını da ortaya koymuştur. Marcel'e göre hürriyet, beni kendi anlamından mahrum etmekten ve bir anlamsızlığa mahrum olmaktan kurtaran bir durumdur. Nitekim hürriyet beni zorunlu fiillerden kurtarmaktadır. Böylece Marcel Bir yandan kavramı tanımlarken geniş bir perspektif çizmekte bir taraftan da sınırlarını belirlemektedir. Bu durumu izah ederken de sanatçı yönünü kullanan Marcel, dramayı tercih etmektedir. Çünkü drama da kelimeler ilk bakışta verdikleri anlamdan daha fazla anlam taşımasını hürriyet ile ilişkilendirmektedir.⁷

Eserin son başlığında "**bağlanma'nın açılımları**"na değinilmiştir. Yazar bu durumu izah ederken '**insan felsefesi, din felsefesi ve toplum felsefesi**' şeklinde üç farklı felsefi bakışa yer verilmiştir. Kendisini varoluşçu olarak değil de Somut felsefeci olarak kabul eden Marcel, bu konu da kendi düşüncesini ifade etmek için Homo Viator metaforunu 'Umut, Metafiziğe Giriş' isimli eserinde açıklamıştır. Marcel var oluşu **bir yolculuk** olarak görmekte ve bu yolculukta insan ile Tanrı birlikte hareket etmekte ve Ona göre bu birliktelikle oluşan tecrübeyi anlatabilmenin en iyi yolunun da metafor kullanmak olduğunu düşünmektedir.⁸ Çünkü metafor, metafizik alanda anlatılamayan bir durumu dolaylı yöntemler kullanarak anlaşılabilir hale getirme çabasıdır. Marcel, bu yolculuğu destekleyen duygunun **umut** olduğunu söylemiştir. Umut, kişiyi eyleme geçirmekte, dolayısıyla bu durum 'Mutlak Sen'e bağlanmak için beraberinde **aşk ve sadakati** getirmektedir. Nitekim bu bağlanma, insan ile Tanrı arasında 'sır'lı bir ilişkiye dönüşmektedir. Ontolojik sırda doğru olan bu yolculuk, yolcunun anlamını ifade etmektedir. Yani yolcunun var oluşu o yol iledir.

Marcel, bu yolculuğun modern dünyada anlam kaybettiğini düşünerek bunların sebepleri üzerinde durmuştur. Ona göre bu sebeplerden birisi, bilim ve teknolojinin anlamlandırılmasında problemdir. Teknolojinin insanın yaşamını kolaylaştırma düşüncesinden sıyrılıp yaşamın hedefi haline gelmiş olması⁹ bu değişimin bir göstergesidir. Teknoloji ile anlam arasındaki ilişkiyi '**sahip olmak**' kavramıyla açıklamayan Marcel'e göre sahip olmak, bize sahip olmamalıdır. Aracın amaç olarak dönüşmesine 'boomerang faaliyeti' denilmekte ve bu durum kişinin varlıktan uzaklaşmasına sebep olmaktadır. Nitekim Marcel'e göre teknoloji ve bilim suçlu değildir. Sadece bunlar amaçlarından uzaklaştıkları için insanlarında olumsuz dönüşümlerine etki etmektedir. En önemli olumsuzlukta, insan fonksiyonel bir parça olarak görülmekte ve 'sır' fikri anlam kaybetmektedir.

⁷ Bayraktar Fulya, *age*, 90

⁸ Bayraktar Fulya, *age*, 97.

⁹ Bayraktar Fulya, *age*, 108.

Bütün bu değerlendirmelerden sonra Teist bir filozof olduğu tartışması bir şekilde kabul edilen Marcel, gerçek var oluşu Tanrı'ya olan yolculuk olarak kabul etmektedir. Nitekim O'na göre bu yolculukla oluşan **iman, 'kendi kendisi için, öteki için ve Tanrı için olmak'**¹⁰ anlamına gelmekte ve bu durum da kişi üzerinde güven hissini canlı tutmaktadır. Teist varoluşçuların ateist varoluşçulardan ayrıldıkları nokta tam olarak burasıdır. Sözelimi Sartre, bu güveni kendisinin sağlayabileceğine inanarak hürriyetini kazanacağını iddia ederek "bağlanma"nın bu hürriyetin önünde bir engel olduğunu düşünmektedir.

Yazar eserinde Marcel'in yeni yaklaşımlar geliştirdiği kavramlara da değinmektedir. Bunlar arasında özellikle **Dua, Sahip Olma, Süreklilik Duygusu...vb.** zikredilebilir. Marcel bu gibi kavramlara değinirken yapmaya çalıştığı şey, insanın Tanrı ile ilişkisinin nasıl olması gerektiğini ifade etmektir. Başka bir ifadeyle Marcel'e göre bağlanmanın unsurlarını yukarıda bahsedilen kavramlar oluşturur.

Marcel, **'Toplum Felsefesi'** başlığında duyguların yoksunluğunun insanlara neler yaptırabileceğini ortaya koymuş ve insanları bu duruma yönlendiren ana etkeni de tespit etmiştir.¹¹ Dahası felsefenin de insanlarda hangi duyguları uyandırması gerektiği konusunda da izahatlarda bulunmuştur.

Yazar, 'bağlanma hürriyeti'yle Marcel'in günümüz insanının teknoloji ve nesnelere esiri olmuş halinden duyduğu rahatsızlığa çözüm olarak aşkın bir varlığa bağlanmanın hayata katacağı anlam ile insanın içinde sıkıştığı dünyadan özgürleşebileceği düşüncesini temel bakış açısı olarak sunmaktadır. Bu yaklaşımın Varoluş felsefesine yeni bir bakış açısı getireceği açıktır.

Gabriel Marcel merkezinde yapılan varoluşçuluk tartışmalarına bir katkı sağladığını düşündüğümüz bu çalışma, insanın anlam arayışında "bağlanma" ve "hürriyet"i sentezleyebilen bir yaklaşımın mümkün olduğunu ortaya koyan bir varoluşçu çizgiyi okuyucunun dikkatlerine sunması bakımından önemli ve kayda değer olduğunu düşünüyoruz. Bu bakımdan konunun bütün karmaşıklığına rağmen sade ve anlaşılır bir dil ile ele almış olması hasebiyle Fulya Bayraktar'ı tebrik ediyoruz.

Author Contributions: Selma MUŞTUOĞLU

Conflict of Interest: No conflict of interest was declared by the author.

Financial Disclosure: The author declared that this study has received no financial support.

¹⁰ Bayraktar Fulya, *age*, 116.

¹¹ Bayraktar Fulya, *age*, 132.

Kaynakça

- Bayraktar Fulya. Bağlanma Hürriyeti Bir Gabriel Marcel Okuması. (Ankara: Aktif Düşünce Yayıncılık, 2. Basım, 2019)
- Gürsoy Kenan. Varoluş ve Felsefe. (Ankara:Aktif Düşünce Yayıncılık, 2014.)
- Marcel Gabriel. Being and Having. Trans. K., (Farrer, The University Press, Glasgow, 1949.)
- Marcel G., Homo Viator. Introduction to a Metaphysic of Hope. Trans. E. Craufurd, (Gateway Editions Ltd., Chicago, 1978.)
- Marcel G. The Existential Background of Human Dignity. (Harvard University Press, Massachusetts, 1971.)
- Marcel G. The Philosophy of Existentialism. Trans. Many Harari, (Citadel Press Books, New York, 1984.)